

Paus Benedictus XVI (1927-2022) ging tegen de stroom in

Maarten Stolk

RD, 31 december 2022 10:55

Paus Benedictus XVI. beeld AFP, Sven Hoppe

[KERK & RELIGIE | POSTUUM](#)

Emeritus paus Benedictus XVI (1927-2022), die zaterdagmorgen overleed, stond bekend als een conservatief theoloog die vaak tegen de stroom van zijn tijd inging. Dat leverde de rooms-katholieke kerkleider zowel waardering als kritiek op, ook van protestanten.

Zelden werden de woorden van Benedictus XVI zo gewogen als in september 2011. De paus bracht die maand een bezoek aan Erfurt, in zijn vaderland Duitsland. Zou hij de reformator Maarten Luther, die in 1521 door de kerk van Rome als ketter was veroordeeld, in ere herstellen?

Zo ver kwam het niet. Benedictus XVI –in 1927 geboren als Joseph Ratzinger– koos voor de inhoud en sprak waarderende woorden over Luthers theologie. Diens vraag „Hoe krijg ik een genadig God?” moet de vraag van alle mensen worden, zei het hoofd van de Rooms-Katholieke Kerk.

Leerstellingen

Paus Benedictus XVI oogde een beetje als een stijve man, een studeerkamergeleerde. Het voormalige hoofd van de Congregatie voor de Geloofsleer van het Vaticaan hield zich onder meer bezig met het opstellen van de Catechismus van de Katholieke Kerk. Met zijn boeken over Jezus van Nazareth oogstte hij waardering onder behoudende rooms-katholieken én protestanten. Het wordt door velen gezien als een serie met inhoud en spiritualiteit.

Benedictus XVI hield ondertussen onverkort vast aan klassieke rooms-katholieke leerstellingen, bijvoorbeeld over Maria, het pausambt, de sacramenten en de kerk.

Als kardinaal Ratzinger was hij een uitgesproken voorstander van de gemeenschappelijke verklaring van rooms-katholieken en lutheranen over de rechtvaardiging uit 1999. Daarin werd onder meer gesteld dat de lutherse rechtvaardigingsleer op bepaalde punten verschilt van die van de kerk van Rome, maar dat die niet langer een obstakel vormt voor oecumenische eenheid.

Een jaar later verklaarde Ratzinger in het document „Dominus Iesus” dat alleen de Rooms-Katholieke Kerk volledige redding kan brengen. Andere christelijke geloofsgemeenschappen, zoals de protestanten, waren volgens hem geen „kerken in volle zin”.

Benedictus voerde de dialoog met anderen, maar vanuit de eigen overtuiging. Europa is volgens hem in een diepe crisis beland omdat het God heeft verlaten en er geestelijke leegte is gekomen. Hij zag de kerk van Rome als hoedster van de waarheid en moest niets hebben van relativisme, volgens hem „het grootste probleem van onze tijd”.

Zo uitte Ratzinger in 1986 kritiek op paus Johannes Paulus II, die de belangrijkste religieuze wereldleiders had uitgenodigd voor een interreligieuze bijeenkomst in de Italiaanse stad Assisi. Hij wees de boodschap die daarvan zou uitgaan –de gelijkheid van alle godsdiensten– sterk af.

De paus kwam in 2006 onder vuur te liggen toen hij tijdens een rede in het Duitse Regensburg suggereerde dat er een verband bestaat tussen islam en geweld. Hij haalde een uitspraak van een Byzantijnse keizer aan over het verspreiden van de islam met het zwaard. Dat zette veel kwaad bloed onder moslims. De paus sprak later zijn spijt uit dat zijn woorden verkeerd waren begrepen, maar hij maakte geen excuses.

Benedictus XVI reageerde laat op het misbruikschandaal dat de Rooms-Katholieke Kerk nog altijd in zijn greep houdt. Pas in 2010 verscheen er een herderlijk schrijven waarin de paus het misbruik van kinderen door geestelijken veroordeelde en zijn diepe spijt betuigde. Critici vonden echter dat het Vaticaan maatregelen moest nemen om misbruik te voorkomen en daders te straffen.

Het pontificaat van "B16" duurde bijna acht jaar. In het voorjaar van 2013 verraste de toen 85-jarige kerkleider iedereen door af te treden, terwijl het gebruikelijk is dat pausen in functie blijven tot hun overlijden. Benedictus XVI werd opgevolgd door Franciscus. Die is wat opener dan zijn voorganger, maar van een grote koerswijziging is vooralsnog geen sprake. Benedictus zal vooral worden herinnerd als de paus van de standvastigheid.

<https://www.rd.nl/artikel/1003906-paus-benedicus-xvi-1927-2022-ging-tegen-de-stroom-in>

Prof. Baars: Benedictus was Bijbelgetrouw; tegelijkertijd overtuigd rooms-katholiek

Arie de Heer

RD, 31 december 2022 12:43

KERK & RELIGIE | REACTIES OVERLIJDEN PAUS

Het is „vast en zeker” zo dat Benedictus XVI, oftewel Joseph Ratzinger, een „heel bekwaam geleerde” was, zegt prof. dr. A. Baars in een reactie op het overlijden van de paus emeritus, zaterdag. „Tegelijkertijd was hij zeer overtuigd rooms-katholiek.”

Prof. Baars, emeritus hoogleraar aan de Theologische Universiteit Apeldoorn van de Christelijke Gereformeerde Kerken, liet zich in 2011 in het [Reformatorisch Dagblad](#) overwegend positief uit over de trilogie "Jezus van Nazareth" van Ratzinger, waarvan op dat moment het tweede deel was verschenen. „In het eerste deel laat de paus zien dat hij protestantser, Bijbelgetrouwer, over de Heere Jezus spreekt dan menig protestants theoloog. Het tweede deel is daarvan een bevestiging”, aldus prof. Baars destijds.

Prof. dr. A. Baars. beeld RD, Anton Dommerholt

Die vaststelling staat nog altijd, zegt de emeritus hoogleraar. „Benedictus schreef heel respectvol over de Heere Jezus. In zijn boek keert hij ook steeds terug naar de letterlijke tekst van het Evangelie. Daarin is hij Bijbelgetrouwer dan een heleboel protestantse theologen van naam die zich met het Nieuwe Testament bezighouden.”

Tegelijk was de paus emeritus „zeer overtuigd rooms-katholiek”, aldus prof. Baars. „Niet voor niets was hij voor zijn aantreden als paus een van de belangrijkste mensen in de curie. En, ook echt rooms-katholiek: hij speelde een belangrijke rol in de zalig- en heiligverklaring van zijn voorganger, Johannes Paulus II. Verder tref je in zijn trilogie tal van heel klassieke rooms-katholieke noties aan.” Zoals? „De verering van Maria, die hij beslist niet afwijst. Of de leer van het vagevuur.”

Een „groot communicator, zoals zijn voorganger” was Benedictus XVI zeker niet, zegt de hoogleraar. Dat media wereldwijd veel aandacht besteden aan diens overlijden, begrijpt hij „enerzijds. Aan de andere kant denk ik dat heel veel mensen hem eigenlijk al vergeten waren. Hij kwam ook nauwelijks meer in de publiciteit.”

Atheïstische tijdgeest

De eerste keer dat ds. J.M.J. Kieviet, voorzitter van de vereniging Protestants Nederland, iets van Joseph Ratzinger, de latere paus Benedictus XVI, las, was in de jaren zestig, laat hij weten. „Drs. G. Puchinger interviewde hem voor zijn bundel ”Gesprekken over Rome – Reformatie”. Daarin wordt Ratzinger, destijds hoogleraar dogmatiek in Münster, gepresenteerd als een van de progressieve rooms-katholieke theologen van toen, samen met onder anderen Karl Rahner en Hans Küng. Ratzinger was in die tijd een groot bewonderaar van het Tweede Vaticaans Concilie.”

Ds. J.M.J. Kieviet. beeld Cees van der Wal

Toen Ratzinger later de ontwikkelingen vanuit dat concilie waarnam, aldus ds. Kieviet, „nam hij op moedige wijze afstand van de drang tot vernieuwing in zijn kerk. Na zijn benoeming tot prefect van de geloofsleer en weer later tot hoofd van de Rooms-Katholieke Kerk liet hij keer op keer blijken pal te staan voor de traditionele leer. Daarin ligt voor mijn besef zijn verdienste. Hij beseftte terdege dat hij de hoogste hoeder van het geloof was, en verweerde zich dan ook scherp tegen de atheïstische tijdgeest die hij alom zag oprukken. Hij had geen enkele affiniteit met de modern-religieuze relativering van de christelijke beginselen. Ook het morele verval binnen zijn kerk was hem een doorn in het oog.”

Hoe zou ds. Kieviet de erfenis van Benedictus XVI willen taxeren? „Ik constateer dankbaar dat deze nu overleden ex-paus een medestrijder was voor het behoud van een Bijbels-genormeerde boodschap. Zijn leerzame boeken over Jezus van Nazareth tonen hem ook als een betrokken en eerlijk uitlegger van de evangeliën.”

Anderzijds, aldus de christelijke gereformeerde emeritus predikant, „bezette deze paus een stoel waarvan de rechtmatigheid door elke ware protestant wordt betwist. De pretenties van zijn kerk tegenover andere geloofsgemeenschappen bewaakte hij scherp. De concilie-uitspraken van Trente, inclusief die over de rechtvaardiging van het geloof, zijn ook onder zijn papale leiding recht overeind gebleven. Daar heeft ook deze paus niets aan kunnen en willen veranderen. In zijn eerste toespraak als zojuist gekozen paus in april 2005 riep hij Maria aan om hulp in zijn bediening.”

Behartenswaardig, zegt ds. Kieviet, „blijft echter zijn in 2011 gedane [uitspraak](#) in het Duitse Erfurt dat Maarten Luthers vraag naar een genadig God nog steeds de vraag van elk mens moet zijn. En daarmee hield hij ook de protestanten een heldere spiegel voor.”

Stichting In de Rechte Straat (IRS), die als doelstelling onder andere heeft „de rooms-katholieke medemens te bereiken met het Evangelie” was tot dusver niet bereikbaar voor een reactie op het overlijden van Benedictus XVI.

<https://www.rd.nl/artikel/1003918-prof-baars-benedictus-was-bijbelgetrouw-tegelijktijd-overtuigd-rooms-katholiek>